

ČEŠTÍ OSADNÍCI V KAZACHSTÁNU

CZECH SETTLERS IN KAZAKHSTAN

RUS/KZ

Na území dnešního Kazachstánu se první čeští osadníci dostali již před první světovou válkou, kdy se sem přistěhovaly první rodiny z Besarabie, Povolží a také z území jižní Ukrajiny.

The first Czech settlers arrived in the territory of present-day Kazakhstan even before the First World War, when families from Bessarabia, the Volga region, and southern Ukraine moved to the area.

Češi míří do Ruska

V druhé polovině 19. století, kdy v českých zemích stále narůstal počet obyvatel a ubývalo vhodné zemědělské půdy, to vedlo celou řadu obyvatel k migraci nejen v rámci Rakousko-Uherské monarchie, ale především do USA. Po vypuknutí občanské války v USA, která probíhala mezi lety 1861–1865, se tento směr migrace alespoň dočasně změnil – a to i značnou měrou – směrem do tehdejšího Carského Ruska, kde se po zrušení nevolnictví v roce 1861 vytvořily příhodnější podmínky i pro zahraniční migraci. Hlavní migrační proud tehdy směřoval do Volyňské gubernie, ale také do černozemních oblastí jižní Ukrajiny nebo na Kavkaz. Další české rodiny se také vypravily na krymský poloostrov, kde po skončení krymské války (1853–1856) byl nedostatek pracovní síly, a to především z důvodu vystěhování Tatarů z tohoto území. Jelikož zemědělské podmínky zde nebyly nejlepší, Češi žádali o přidělení jiné půdy. Tak se mnoho Čechů dostalo do Melitopolského újezdu, kde založili vesnici Čechohrad. Migrace však pokračovala i v dalších letech, ať už vnitřní, tak i příchodem dalších osadníků z Čech. Hlad po půdě byl velký, a tak se záhy začali čeští osadníci poohlížet i po dalších vhodných oblastech. Někteří se vydali na úpatí Severního Kavkazu, kde již krajané založili několik osad, jiní se stěhovali do Povolží – k Samaře. Začátkem 80. let 19. století se Češi dostali také do dnešní Moldávie. Tehdy několik rodin z Čechohradu zakoupilo od velkostatkáře Romaněnka v Besarábii u Kahulu půdu, kde založili obec Novohrad, která existuje dodne s. Počet českých kolonistů v celé Ruské říši nebyl nikterak zanedbatelný – do vypuknutí první světové války dosáhl jejich počet 100 tisíc osob.

Čeští obyvatelé obce Boratín na Volyni, podle níž byla pojmenována i stejnojmenná obec v Akmolinském rajóně v dnešním Kazachstánu. (zdroj: Paměť národa)
Czech inhabitants of the village of Borjatín in Volhynia, after which a namesake village in the Akmola District of present-day Kazakhstan was named. (Source: Paměť národa (Memory of Nations))

Czechs Head to Russia

In the second half of the 19th century, as the population in the Czech lands continued to grow and suitable agricultural land became increasingly scarce, many people chose to migrate — not only within the Austro-Hungarian Empire but especially to the United States. However, after the outbreak of the American Civil War (1861–1865), this migration flow temporarily shifted, in large part, toward the Russian Empire. Following the abolition of serfdom in 1861, conditions in Russia became more favorable for foreign settlers. The main wave of Czech migration was directed toward the Volhynian Governorate, but also into the fertile black soil regions of southern Ukraine and the Caucasus. Other Czech families ventured to the Crimean Peninsula, where, after the Crimean War (1853–1856), there was a significant shortage of labor due to the expulsion of the local Tatar population. Because the agricultural conditions there were far from ideal, Czechs requested reassignment to other land. Many of them were relocated to the Melitopol district, where they established the village of Čechohrad. Migration continued in the following years, both internally and with the arrival of additional settlers from the Czech lands. Driven by the need for land, Czechs began seeking new suitable areas. Some moved to the foothills of the North Caucasus, where Czech communities had already founded several villages; others settled near Samara in the Volga region. In the early 1880s, Czech settlers also arrived in what is now Moldova. At that time, several families from Čechohrad bought land from a landowner named Romanenko near Cahul in Bessarabia, where they founded the village of Novohrad, which still exists today. By the outbreak of the First World War, the number of Czech colonists in the Russian Empire had grown to around 100,000, making them a significant ethnic presence.

Kazašské nekonečné stepi

Trend osidlování obrovského území Ruské říše pokračoval i počátkem 20. století. Tou dobou se však jednalo spíše o vzdálené a nepříliš hostinné oblasti Sibiře, ale také o území současného severního Kazachstánu. Území dnešního Kazachstánu si Rusové podmaňovali postupně v průběhu 19. století. Migrace slovanského obyvatelstva – převážně Rusů a Ukrajinců – v severních oblastech nabírala masového tempa na přelomu 19. a 20. století. Jen v období dvou dekád (1897–1916) dosáhl počet migrantů do Kazachstánu 1,3 milionu osob. Do tohoto období, tzv. Stolypinských agrárních reforem (1906–1912), spadá i příchod Čechů na území dnešního Kazachstánu. Češi zde založili minimálně dvě ryze české vesnice. První nám známá obec Borjatín byla založena v roce 1907 v Akmolinském obvodu Čechy od Samary. Ležela u železniční trati mezi Petropavlovskem a Karagandou (cca 100 km od současného hlavního města Astany). Osada se z důvodu nevhodných klimatických podmínek postupně vyvylidňovala, až definitivně zanikla někdy v průběhu 60. či 70. let 20. století. Další česká osada, nazvaná Borodinovka, vznikla ve stepích severozápadního Kazachstánu, přibližně 100 km vzdušnou čarou od hranic se současnou Ruskou federací.

Kazakh Endless Steppes

The trend of settling vast territories of the Russian Empire continued into the early 20th century. At that time, however, it was primarily the distant and often inhospitable regions of Siberia and what is now northern Kazakhstan that were being colonized. The territory of present-day Kazakhstan had gradually come under Russian control throughout the 19th century. The migration of Slavic populations — mainly Russians and Ukrainians — into the northern regions intensified significantly at the turn of the 19th and 20th centuries. Between 1897 and 1916 alone, Kazakhstan received approximately 1.3 million migrants. It was during this period, specifically under the Stolypin agrarian reforms (1906–1912), that Czechs also arrived in what is now Kazakhstan. At least two distinctly Czech villages were established. The first known settlement, Borjatín, was founded in 1907 in the Akmolinsk District by Czechs from the Samara region. It was located along the railway line between Petropavlovsk and Karaganda, about 100 km from today's capital, Astana. Due to unfavorable climatic conditions, the settlement gradually became depopulated and was eventually abandoned sometime during the 1960s or 1970s. Another Czech settlement, Borodinovka, was founded in the steppes of northwestern Kazakhstan, approximately 100 km by air from the current border with the Russian Federation.

Ministerstvo obrany
České republiky

GULAG-X-CZ

KOPŘIVNICE

město v pohybu

SYNERGY

ČEŠTÍ OSADNÍCI V KAZACHSTÁNU

CZECH SETTLERS IN KAZAKHSTAN

Rodina Přivráckých patřila k prvním obyvatelům Borodinovky. Franz Přivrácký starší (otec válečného hrdiny Přivráckého) na fotografii uprostřed se svou první ženou
(foto: Antonín Přivrácký)
The Přivrácký family was among the first settlers of Borodinovka. Franz Přivrácký Sr. (father of the war hero Přivrácký) in the center of the photograph with his first wife.
(photo: Antonín Přivrácký)

Franz Přivrácký byl jedním z prvních, kteří byli pohřbeni na křesťanském hřbitově v Borodinovce
(foto: Erik Lukáš)

Franz Přivrácký was one of the first to be buried in the Christian cemetery in Borodinovka
(photo: Erik Lukáš)

Borodinovka – kus Čech uprostřed stepi

Borodinovka, (od roku 2000 Shygyrly), je dnes z větší části vybydlená osada, která se i nadále výrazně vymyká svému okolí. Uprostřed nekonečné stepi, v malém údolí, je obklopena vzrostlými stromy, lesíkem a rozlehlým ovocným sadem. Místní domky s předzahrádkami a ovocnými stromy nejsou pro kazašské vesnice typické – jde o pozůstatek po českých obyvatelích, kteří se na přelomu tisíciletí vrátili do země svých předků. Podle vzpomínek starousedlíků lze vznik české vesnice Borodinovka, ležící asi 120 km jižně od Aktobe (do roku 1999 Aktjubinsk), datovat na 9. června 1911. Právě tehdy sem dorazily první čtyři rodiny z Besarábie. O možnosti získání půdy v kazašské stepi se údajně dozvěděly z novin. Po cestě dlouhé přes 3 000 km se přihlásily v Aktjubinsku u přesídlovacího úřadu, odkud s carským úředníkem vyrazily vybrat místo osídlení. Vybraly lokalitu označenou jako účastok č. 28 – plochu u potoka a tří jezírek s dvěma kamennými studněmi. První zklamání z místa uprostřed stepi rychle vystřídala tvrdá práce – bylo třeba zorat pole a do zimy postavit prosté obydlí – zemljanky. V prvním roce zajistily základní potřeby ruské úřady: osivo, potraviny, stavební materiál i finanční podporu dodával osidlovací úřad v Těmiru. Materiál byl ale vzácný – prkna se musela dovážet až z jižního Uralu, neboť v širokém okolí nebyli žádné lesy. Osadníci, zvyklí na černomořské klima, nebyli na tamní drsnou zimu připraveni. Podle pamětníků je před umrznutím zachránili místní Kazaši z blízkého aulu (vesnice). Vzájemné vztahy s domorodci byly od počátku bezproblémové. Tři roky po příchodu Čechů vypukla první světová válka, která už tak náročné podmínky dále zhoršila. V roce 1916 dorazil od příbuzných krajanů z USA vagon s potravinami, roku 1922 přišla pomoc i z nově vzniklého Československa – potraviny i zemědělské stroje. O životě komunity v meziválečném období víme málo, ale např. zpráva z MZV ČSR z roku 1924 hovoří o období hladu způsobeného suchem a nájezdy kobylek.

Borodinovka – A Piece of the Czech Lands in the Heart of the Steppe

Borodinovka (renamed Shygyrly in 2000) is today a largely abandoned settlement that still stands out significantly from its surroundings. In the middle of the endless steppe, nestled in a small valley, it is surrounded by tall trees, a small forest, and a vast orchard. The local houses with front gardens and fruit trees are not typical of Kazakh villages — they are remnants of the Czech inhabitants who returned to the land of their ancestors around the turn of the millennium. According to the memories of long-time residents, the founding of the Czech village Borodinovka, located about 120 km south of Aktobe (known as Aktyubinsk until 1999), dates back to June 9, 1911. On that day, the first four families from Bessarabia arrived. They had apparently learned from a newspaper about the opportunity to acquire land in the Kazakh steppe. After traveling over 3,000 kilometers, they registered with the resettlement office in Aktyubinsk, from where they set out with a Tsarist official to choose a settlement site. They selected an area marked as Plot No. 28 — a spot near a stream and three small lakes with two stone wells. Their initial disappointment at the remote steppe location was soon replaced by hard work — they had to plow fields and build simple dwellings called zemlyankas before winter. During the first year, basic needs were provided by Russian authorities: seeds, food, building materials, and financial support were delivered by the resettlement office in Temir. But material was scarce — boards had to be brought from the southern Urals, as there were no forests in the area. The settlers, accustomed to the Black Sea climate, were unprepared for the harsh local winter. According to eyewitnesses, they were saved from freezing by local Kazakhs from a nearby aul (village). Relations with the native population were amicable from the start. Three years after the arrival of the Czechs, World War I broke out, making already difficult living conditions even worse. In 1916, a wagon of food supplies sent by fellow countrymen from the USA arrived. In 1922, aid also came from the newly established Czechoslovakia — including food and agricultural machinery. Little is known about life in the interwar period, but a 1924 report from the Czechoslovak Ministry of Foreign Affairs speaks of a famine caused by drought and locust invasions.

Ministerstvo obrany
České Republiky

GULAG-X-CZ

KOPŘIVNICE
město v pohybu

SYNERGY

ČEŠTÍ OSADNÍCI V KAZACHSTÁNU

CZECH SETTLERS IN KAZAKHSTAN

Vesnici Shygyrly protíná ze severu na jih Centrální ulice v délce přes 2 km – zima 2025
(foto: Erik Lukáš)
The village of Shygyrly is intersected from north to south by Central Street, which stretches over 2 kilometers – winter 2025 (photo: Erik Lukáš)

Chátrající památník padlých v obci Shygyrly před místní školou – léto 2024 (foto: Erik Lukáš)
A decaying war memorial in the village of Shygyrly, located in front of the local school – summer 2024 (photo: Erik Lukáš)

Od kolektivizace po návrat domů

Po zklidnění situace ve druhé polovině 20. let 20. století, kdy se konečně zdálo, že nejhorší útrapy mají krajané za sebou, přišlo další těžké období – kolektivizace ve 30. letech a následné stalinské represe. V tomto období sovětský režim založil v obci kolchoz Družba, do něhož byli nuceni vstoupit všichni místní hospodáři, který postupně zaměstnal téměř všechny obyvatele obce. V roce 1940, po Stalinově záboru východního Polska, bylo z této části Volyně vysídleno asi 2000 Čechů do severního Kazachstánu. V roce 1941 přišlo do Borodinovky několik dalších příbuzných českých rodin, násilně deportovaných ze Sověty anektované Besarábie. Po napadení Sovětského svazu nacistickým Německem v témže roce se čeští obyvatelé Borodinovky zapojili do bojů – jak v řadách Rudé armády, tak i jako součást československého armádního sboru v SSSR. Po útrapách Velké vlastenecké války se situace postupně stabilizovala a obec zažila období největšího rozvoje. V Borodinovce fungoval obchod, jedenáctiletá škola, kulturní klub, pošta i poliklinika. Češi v Borodinovce tvořili základ krajaňské komunity v Kazachstánu, a přestože řada krajanů žila i mimo tuto obec, Borodinovka zůstávala jejím symbolickým centrem až do zániku celé komunity. Hlavní vlny migrace z Borodinovky do okolních měst probíhaly především od 60. let 20. století a byly motivovány zejména potřebou vzdělání a pracovních příležitostí. Významná část české komunity se tak přesunula do oblastního města Aktjubinsku, další krajané se usadili například v Těmiru, Pereljubovce, či Šubarkuduku. Situace se začala měnit s nástupem Gorbačovovy perestrojky a zejména po rozpadu Sovětského svazu. Češi, kteří do té doby žili jako příslušníci slovanského etnika ve společném sovětském prostoru s mocenským centrem v Moskvě, se v nově vzniklém nezávislém státě náhle ocitli v postavení národnostní menšiny – cizinců v zemi, která si po staletích začala formovat vlastní kulturní a národní identitu, založenou na svébytné historii. Kolaps kolektivního hospodářství, rozpad státních struktur, všudypřítomná kriminalita a celková nestabilita v regionu vnesly do společnosti hlubokou nejistotu a obavy z budoucnosti. V důsledku toho začala masová migrace nekazašského obyvatelstva do zemí jejich původu – často za podpory cílových států. Někteří Češi se nejprve stěhovali do nedalekého Ruska a po umožnění přesídlení se mezi lety 1994–2007 postupně vraceli do České republiky za podpory organizace Člověk v tísni a Ministerstva vnitra České republiky. Celkem se do země svých předků vrátilo přibližně 900 osob, několik desítek obyvatel s českými kořeny však v Kazachstánu zůstává dodnes.

From Collectivization to the Return Home

After the situation calmed down in the second half of the 1920s and it finally seemed that the worst hardships were behind them, another difficult period began — the collectivization of the 1930s followed by Stalinist repressions. During this time, the Soviet regime established the Družba kolkhoz in the village, into which all local farmers were forced to enter. Over time, it employed almost all the inhabitants of the village. In 1940, after Stalin's annexation of eastern Poland, about 2,000 Czechs were resettled from this part of Volhynia to northern Kazakhstan. In 1941, several more relatives of Czech families, who had been forcibly deported from Soviet-annexed Bessarabia, arrived in Borodinovka. Following Nazi Germany's invasion of the Soviet Union later that same year, the Czech residents of Borodinovka took part in the fighting — both in the ranks of the Red Army and as part of the Czechoslovak military corps in the USSR. After the hardships of the Great Patriotic War, the situation gradually stabilized, and the village experienced a period of its greatest development. Borodinovka had a store, an eleven-year school, a cultural club, post office and a clinic. The Czechs in Borodinovka formed the core of the Czech expatriate community in Kazakhstan, and although many lived outside the village, Borodinovka remained its symbolic center until the community eventually disappeared. The main waves of migration from Borodinovka to surrounding towns took place primarily from the 1960s onward and were driven mainly by the pursuit of education and job opportunities. A significant part of the Czech community moved to the regional city of Aktyubinsk, while others settled in places such as Temir, Perelyubovka, and Shubarkuduk. The situation began to change with the onset of Gorbachev's perestroika and especially after the collapse of the Soviet Union. Czechs, who until then had lived as members of a Slavic ethnic group within the shared Soviet space with its power center in Moscow, suddenly found themselves in the position of a national minority — foreigners in a newly independent country that, after centuries, had started to shape its own cultural and national identity based on a distinct history. The collapse of collective economy, the disintegration of state structures, pervasive crime, and overall regional instability brought widespread uncertainty and fear for the future. As a result, mass migration of non-Kazakh residents began, often supported by the destination countries. Some Czechs first moved to nearby Russia, and between 1994 and 2007 gradually returned to the Czech Republic with the assistance of the NGO *People in Need* and the Ministry of the Interior of the Czech Republic. Approximately 900 people returned to the land of their ancestors, although several dozen people of Czech descent remain in Kazakhstan to this day.

Text: Erik Lukáš, MDH

Ministerstvo obrany
České Republiky

GULAG-X-CZ

KOPŘIVNICE
město v pohybu

SYNERGY